

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף ז

בפסול לשמה יש שני סוגים. יש 'שינוי בעלים' (השוחט קרבן לשם אדם אחר), ויש 'שינוי קודש' (השוחט קרבן אחד לשם סוג קרבן אחר). בשינוי בעלים יש דין מיוחד שדוקא מחשבה על הזריקה לשם אדם אחר פוסלת את הקרבן. דהיינו שחשב באחת מארבע עבודות שיזרוק את הדם לשם חבירו. אבל אם חשב בשחיטה קבלה או הולכה (חוץ מזריקה) שעושה אותם לשם חבירו לא פסל. אבל בשינוי קודש גם אם חשב באחת מארבע עבודות על העבודה עצמה לשם קרבן אחר, פסל את הקרבן. (יש לציין שדוקא בחטאת ופסח הקרבן נפסל לגמרי, אבל בשאר קרבנות הקרבן כשר אך הבעלים לא יצאו ידי חובה וצריכים להביא קרבן אחר).

איתמר תודה ששחטה לשם תודת חבירו: ראוּבן ושמעון היו חייבים כל אחד קרבן תודה. אם שחט את הקרבן של ראוּבן לשם קרבן של שמעון. אין כאן 'שינוי בעלים' כי לא חשב על הזריקה אלא רק על השחיטה. אמנם נחלקו הדעות האם יש כאן 'שינוי קודש'. לדעת רבה אין כאן שינוי קודש כי שני הקרבנות הם תודה. ולכן הקרבן כשר והבעלים יצאו ידי חובה. לדעת רב חסדא יש כאן שינוי קודש כי כתוב "זבח תודת שלמיו" צריך לשחוט את התודה לשם השלמים שהוא מחוייב בהם, ולא שחבירו מחוייב בהם. ולכן הבעלים לא יצאו ידי חובה (אבל הקרבן כשר). [יש לציין שהמחלוקת הזו תקפה גם לשאר קרבנות ולא דוקא לתודה].

אמר רבה מנא אמינא לה: מה המקור לשיטתי? מהברייתא. נאמר "ובשר זבח תודת שלמיו" ללמד שתודה ששחטה לשם שלמים כשרה, אבל שלמים ששחטן לשם תודה פסולה. ומה ההבדל בין זה לזה? התשובה - בפסוק אנו רואים שתודה קרויה שלמים ("תודת שלמיו") אם כן תודה היא סוג של שלמים, אבל שלמים אינם סוג של תודה.

מדייק רבה: שלמים לשם תודה פסולה, הא תודה לשם תודה כשרה. מאי לאו דחבריה: דוקא אם שחט שלמים לשם תודה הקרבן פסול, אבל אם שחט תודה לשם שלמים הקרבן כשר. ואיך מדובר? לכאורה כשהתכוון על תודה של חבירו.

דחייה: לא דידיה: מדובר שהוא היה חייב שתי תודות על שני דברים שונים. (כי ארבעה צריכים להודות; חולה שהתרפא, היוצא מהכלא, יורדי הים, והולכי מדבריות) והפריש שתי תודות, ושחט אחת לשם חברתה. ועל זה אומרת הברייתא שהקרבת כשר.

קושיא: אבל דחבריה מאי פסולה? אדתני שלמים לשם תודה פסולה, ליתני תודה לשם תודה וכל שכן שלמים לשם תודה: אבל אם השוחט תודתו לשם תודת חברו הקרבן פסול, מדוע אומרת הברייתא שרק אם שחט שלמים לשם תודה הקרבן פסול. הרי היא יכולה לומר חידוש יותר גדול. שאפילו השוחט תודה לשם תודה הקרבן פסול, והיינו כששחט תודתו לשם תודת חברו. והיינו יודעים מכל שכן ששלמים לשם תודה פסול.

תירוץ: שלמים לשם תודה דידיה איצטריך ליה וכו': הברייתא רצתה לחדש שאם שחט שלמים לשם תודה, אפילו אם חשב על תודה השייכת לבעל השלמים, הקרבן פסול. כי היה מקום לחשוב שכמו שתודה נקראת שלמים, גם שלמים נקראים תודה. קמ"ל שלא.

*

אמר רבא - חטאת ששחטה לשם חטאת וכו': השוחט קרבן חטאת שבא על עבירה אחת, לשם עבירה אחרת שגם חייבים עליה חטאת (כגון השוחט חטאת על אכילת חלב לשם חטאת על אכילת דם), הקרבן כשר ואין בזה 'שינוי קודש'. אבל אם שחט אותו לשם קרבן עולה, הקרבן פסול לגמרי (כי בחטאת ופסח הקרבן פסול).

טעם הדבר, כי הדין של 'שינוי קודש' נלמד מהפסוק "ושחט אותה לחטאת" דהיינו שהשחיטה של הקרבן צריכה להיות לשם אותו קרבן. ולכן אם הוא התכוין לסוג אחר של חטאת, כשר, מכיון שבסופו של דבר שניהם חטאת.

ואמר רבא - חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת: השוחט חטאת של ראובן לשם שמעון, אם שמעון חייב גם הוא בחטאת, הקרבן פסול. אבל אם שמעון חייב עולה, הקרבן כשר. טעם הדבר, כי הדין של 'שינוי בעלים' נלמד מהפסוק "וכיפר עליו" דהיינו יש לחשוב דוקא על הבעלים ולא על חברו. ואם כן חברו צריך להיות דומה לו, דהיינו שיהיה מחוייב באותו קרבן כמותו, ורק אז אם יחשוב על חברו הקרבן יפסל. אבל אם חברו מחוייב בקרבן אחר ויחשוב על חברו, אין זה פוסל את הקרבן.

ואמר רבא - חטאת ששחטה על מי שאינו מחוייב כלום: השוחט חטאת של ראובן לשם אדם אחר שהוא לא חייב שום קרבן, החטאת פסולה. משום שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב בעשה. וחטאת מכפרת על כך, כמו שאמר רבא במימרא הבאה שלו. ואם כן יש כאן 'שינוי בעלים', כי החבר שלו מתכפר באותו קרבן שגם הוא מתכפר.

ואמר רבא - חטאת מכפרת על חייבי עשה: אדם שחייב קרבן על עשה והביא קרבן על חטאתו, הוא מתכפר על העשה בחטאת. ולומדים זאת מקל וחומר. אם החטאת מכפרת על חייבי כריתות, אז על חייבי עשה לא כל שכן?

קושיא: למימרא דבת מינה היא, והאמר רבא וכו': מהדברים עולה שעולה היא אותו מין של חטאת. אך הרי רבא אמר למעלה ש'חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת פסולה, על מי שמחוייב עולה כשרה', אם כן עולה אינה אותו מין של חטאת!

תירוץ: מקיבעא לא מכפרא מקופיא מכפרא: חטאת מכפרת על עולה רק מ'קופיא' מלמעלה, אבל אין זו כפרה קבועה. ולכן אם הפריש כבר קרבן עולה על העבירה שלו, החטאת לא תכפר לו עליה. אבל אם לא הפריש עולה החטאת מכפרת.

אם כן, רבא דיבר למעלה על ראובן ששחט חטאת לשם עולה שהפריש שמעון, ואז שמעון לא יכול להתכפר בחטאת של ראובן, ולכן לא שייך שם 'שינוי בעלים'. אבל כאן רבא מדבר על שוחט חטאת של ראובן לשם שמעון, ומכיון שלשמעון יש ודאי עבירה שהוא חייב עליה עולה, והוא אמור להתכפר בחטאת, נחשב הדבר שהוא בן מינה של החטאת, ולכן יש כאן 'שינוי בעלים'.

ואמר רבא - עולה ששחטה שלא לשמה: אם שחט את העולה לשם קרבן אחר, אסור לזרוק אותה לשם קרבן אחר, אלא רק לשם עולה. ולומדים זאת מפסוק ומסברא.

איבעית אימא קרא "מוצא שפתיך תשמור" וגו': עליך לשמור ולקיים את מה שנדרת.

איבעית אימא סברא: בגלל שעשית בה שינוי פעם אחת תמשיך ותעשה בה עוד שינויים? כמו שהובא בתחילת הפרק.

ואמר רבא - עולה הנאה לאחר מיתה: אדם שנפטר והשאיר עולה שלא הספיק להקריבה, מביא אותה היורש שלו. אם שחטה בשינוי קודש (כלומר לשם סוג קרבן אחר) היא פסולה (והיינו שהיורש צריך להביא עולה אחרת). אבל אם שחטה בשינוי בעלים (כלומר לשם אדם אחר) היא כשרה, משום שכבר אין לה בעלים כי הוא מת. כך סובר רבא. אבל רב פנחס בריה דרב אמי חולק וסובר שיש בה שינוי בעלים כי היורש הוא הבעלים שלה.

אמר ליה רב אשי לרב פנחס בריה דרב אמי: האם הכוונה במה שאמר אדוני י"ש בעלים לאחר מיתה', בעלים ממש ואם כן היורש צריך להביא עולה אחרת. או שהכוונה רק שאם היורש חייב כמה 'עשה' הוא מתכפר בעולה הזו, אבל אם הוא שינה הוא לא חייב להביא עולה אחרת?

אמר לו רב פנחס התכונתי דוקא. כלומר היורש הוא בעלים גמור והוא חייב להביא עולה אחרת.

ואמר רבא - עולה דורון היא: היא לא באה לכפר על העבירה של ה'עשה', אלא אחרי שהחוטא עשה תשובה והתשובה כיפרה לו, הוא מביא את העולה **כמתנה** למלך. ורבא מוכיח זאת -

היכי דמי וכו': שהרי כשמביאים קרבן עולה איך מדובר? אם מדובר שהחוטא לא עשה תשובה, הרי זה "זבח רשעים תועבה" ולא יתכן שהיא תכפר לו. ואם הוא כן עשה תשובה, בשביל מה הוא צריך את הקרבן? הרי מי שעבר על מצות עשה ושב בתשובה, אינו זז משם עד שמוחלים לו מיד! אלא בהכרח שהיא באה כ'דורון' לאחר הכפרה.

תניא נמי הכי: למה כשיש חיוב להביא חטאת ועולה ביחד, תמיד צריך להקריב את החטאת לפני העולה? והתשובה כי החטאת היא כמו הפרקליט המליץ טוב על החוטא שנכנס לרצות את המלך, ולאחר מכן כשהחוטא נכנס להקביל את פניו של המלך הוא מביא איתו מתנה 'עולה'.

*

למדנו במשנה - חוץ מן הפסח והחטאת כו' (שאם נזבחו שלא לשמן פסולים):

פסח מנלן: שנאמר "שְׂמֹר אֶת הַדָּשׁ הָאֲכִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח", שיהו כל עשיותיו לשם פסח.

אשכחן שינוי קודש, שינוי בעלים מנלן? כלומר אכן למדנו מהפסוק הנ"ל שאם שחטו לשם קרבן אחר פסול, אבל מנין שאם שחטו לשם מישהו אחר (שאינו בעל הקרבן) פסול?

דכתיב: שנאמר "וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה", שתהא זביחה לשם פסח, **ואם אינו ענין לשינוי קודש** שהרי כבר למדנו זאת מהפסוק הקודם, **תניהו ענין לשינוי בעלים.**

אשכחן למצוה, לעכב מנלן? אמנם למדנו מכל הנ"ל שיש מצוה לשחוט את הפסח לשמו ולשם בעליו, אבל מניין שאם לא שחטו לשמו ולשם בעליו פסול?

אמר קרא: נאמר "וְזִבְחַתְּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ...". התורה חזרה וכתבה שצריך לזבוח פסח לה' ללמדנו שצריך להקריבו לשמו.

קושיא: **מתקיף לה רב ספרא:** והרי הפסוק הזה (= "וְזִבְחַתְּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ...") כבר נצרך ללמדנו שמותר הפסח קרב שלמים כדברי רב נחמן, שאמר רב נחמן - קרבן פסח שנאבד והקריבו קרבן אחר במקומו, ואח"כ נמצא הקרבן הראשון, הרי הוא קרב לשלמים, שנאמר (= הפסוק הנ"ל) "וְזִבְחַתְּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבְקָר", ולכאורה קשה שהרי הפסח בא רק מן הכבשים והעזים ולא מבקר, ומדוע הפסוק אומר "ובקר"? אלא הפסוק בא ללמדנו שמותר הפסח יקרב לדבר שבא מצאן ובקר דהיינו קרבן שלמים. וא"כ הפסוק לא מיותר ללמוד ממנו שצריך להקריב את הפסח לשמו.

אלא אמר רב ספרא: הפסוק "וְזִבְחַתְּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ צֵאן וּבְקָר" נצרך ללמדנו את דברי רב נחמן, ומהפסוק "שְׂמֹר אֶת חֲדָשׁ הָאָבִיב וְעִשִׂיתְּ פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ" אנו לומדים שיש מצוה לשחוטו לשמו ולא לשם קרבן אחר, ומהפסוק "וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה" אנו לומדים שיש מצוה לשחוטו לשם בעליו, ומהמילה "הוא" אנו לומדים שהדבר מעכב בין בשינוי קודש ובין בשינוי בעלים (= שאם שחטו שלא לשמו או שלא לשם בעליו פסול).

ואשכחן זביחה, שאר עבודות מנלן? אמנם למדנו מהנ"ל שזביחה פסולה בשינוי קודש ושינוי בעלים, מנין ששאר עבודות פסולות?

תשובה: **הואיל וגלי גלי:** הואיל וגילה לנו הפסוק (= "וְאִמְרַתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא") שאם שחטו בשינוי קודש ושינוי בעלים פסול, הרי שגם בשאר עבודות פסול.

רב אשי אמר 'הואיל וגלי גלי' לא אמרינן: אלא ששאר עבודות פסולות לומדים ממה שנאמר "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים", ובפסוק שלאחריו נאמר "ביום צותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם", "קרבניהם" הכוונה לבכור מעשר ופסח, הקיש הכתוב את פסח לשלמים, שכשם שבשלמים יש מצוה להקריבו לשמו ולשם בעליו כך כל הזבחים. ומאחר שהוקש פסח לשלמים למצוה, נלמד מהיקש זה גם לשאר עבודות בפסח שהן מעכבות כמו זביחה. וכשלמים, כלומר ושוב נקיש את פסח לשלמים, כשם ששלמים בין זביחה בין שאר עבודות צריך לעשות את כולם לשמה למצוה, כך פסח בין זביחה בין שאר עבודות צריך לעשות את כולם לשמה, אבל בפסח זה לעכב (= פוסל) כדין הזביחה של פסח.

קושיא: אלא "הוא" למה לי? אם אנו לומדים שלא לשמה בפסח פוסל מהפסוק "זאת התורה...", א"כ מדוע נאמר "ואמרתם זבח פסח הוא"? (= לעיל אמרנו שמהמילה "הוא" לומדים שהדבר מעכב בין בשינוי קודש ובין בשינוי בעלים, וכעת לא צריך את הלימוד הזה).

תירוץ: כדתניא: "הוא" שנאמר בפסח נצרך ללמדנו שרק פסח שנזבח שלא לשמו פסול, אבל אשם שנזבח שלא לשמו כשר אפילו שנכתב בו (= באשם) "הוא", כיון שלגבי אשם נאמר "הוא" רק לאחר הקטרת אימורין, והרי אשם שלא הוקטרו אימוריו כשר, ולכן לא יתכן שהקטרה שלא לשמה תפסול אותו.

*